

РОЗДІЛ VI. ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 378

Аліна Сбруєва

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-1910-0138

DOI 10.24139/2312-5993/2024.01-02/261-282

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У дослідженні схарактеризовано організаційні, змістові та процесуальні засади формування екологічної стійкості в освітній політиці ЄС. Розглянуто чинники що зумовлюють актуальність досліджуваної проблеми; окреслено генезу досліджень проблем сталого розвитку у міждисциплінарному науковому дискурсі; окреслено умови ефективного формування екологічної стійкості, зокрема здійснення екологічної освіти протягом усього життя, формування сприятливого навчального середовища, застосування орієнтованого на учня практичний підходу до організації навчального процесу, надання підтримки педагогам та командам лідерів, сприяння співпраці та партнерству з місцевими та іншими громадами, розвиток компетентностей сталого розвитку, створення розвиненої політики освіти для сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, екологічна освіта, екологічна стійкість, вища освіта, неформальна освіта, Європейський Союз.

Постановка проблеми. Перетворення проблеми формування екологічної стійкості на пріоритет освітньої політики ЄС зумовлено усвідомленням європейською спільнотою критичного стану, у якому перебуває глобальна екосистема: дії людини наблизилися до того, щоб завдати непоправної шкоди нашій планеті, самому джерелу існування та добробуту людства. Щоб забезпечити майбутнє, у якому людство зможе процвітати, терміново необхідні колективні та індивідуальні дії, щоб вивести соціальну та економічну сферу на шлях сталого розвитку. У даному контексті об'єднана Європа поставила перед собою амбітне завдання: стати першим у світі кліматично нейтральним континентом. Задля виконання цього завдання здійснюється низка важливих кроків, передусім шляхом реалізації таких ініціатив, як Європейська зелена угода (The European Green Deal, 2019), «Молодіжна стратегія ЄС 2019-2027» (Resolution, 2018), Стратегія ЄС щодо біорізноманіття (EU Biodiversity Strategy, 2020), Європейський кліматичний пакт (European Climate Pact, 2020), Європейська хартія соціальних прав (The European Pillar of Social Rights, 2021), Програма навичок ЄС (European Skills Agenda, 2020) тощо, у яких представлено амбітну стратегію для досягнення сталого

розвитку та трансформаційних змін, необхідних для європейської економіки та суспільства. Сталий розвиток є основним принципом функціонування Європейського Союзу, а досягнення Цілей сталого розвитку ООН є пріоритетним завданням внутрішньої та зовнішньої політики Союзу. Поєднуючи дії в ряді політичних сфер, включаючи енергетику, навколишнє середовище, мобільність і сільське господарство, соціальну політику, ЄС прагне до зеленого переходу, який є справедливим й інклюзивним. Як і всі інші сектори, освіта також здійснює зусилля для реагування на надзвичайну кліматичну ситуацію та планетарну кризу з позиції власних можливостей і, що головне, для підготовки молоді до майбутнього. Актуальна стратегія ЄС щодо розвитку екологічного співробітництва у сфері освіти відображена, передусім у Комюніке щодо створення Європейського освітнього простору (European Education Area, 2020).

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження проблеми формування екологічної стійкості має міждисциплінарний характер. Зокрема, проблема представляє інтерес для дослідників у галузі економіки, екології, соціології, політології, філософії, теорії освіти тощо. В основу розгляду досліджуваної проблеми у різних галузях знань вітчизняного наукового дискурсу покладено концепції сталого розвитку суспільства. Суттєвий доробок у даному контексті мають науковці-економісти А.Гриценко, К.Манасенко, В.Павленко, Г.Разумова, У.Ростоу, А.Сен, М.Тодаро, С.Халатур, Л.Шинкарук та інші.

В центрі нашої уваги перебували, передусім, актуальні наукові розвідки у галузі теорії освіти, проблематика яких стосується особливостей розвитку освітніх систем та інститутів в контексті завдань сталого (стійкого) розвитку суспільства. Науковці зазначають, що міжнародний вимір досліджень означеної проблематики має більш ніж тридцятирічну історію, та представлений іменами таких дослідників, як Д.Вортман, Р.Маккеун, Д.Тілбері, Ч.Хопкінс, М.Фернарі, К.Шеррен та ін. В Україні дослідження означеної проблематики отримали популярність протягом 10-х рр. XXI ст. (Коренева, 2018, с. 114). Актуальними у даному контексті вважаємо наукові розвідки фахівців Інституту вищої освіти НАПН України (Стратегії вищої освіти, 2020), зокрема В.В.Зінченка, у філософських працях якого розглядаються цілі сталого (стійкого) розвитку освіти та науки як інтегративної складової глобальної стратегії суспільного розвитку на всіх рівнях; з'ясовуються механізми реалізації освіти як ключової сфери та напряду сталого розвитку; характеризуються

варіативно-прикладні проєктні моделі (глобального, континентального, національного, регіонального рівнів) розвитку освіти задля сталого розвитку суспільства.

Суттєвий інтерес представляють наукові та методичні розвідки питань освіти та виховання в контексті завдань сталого розвитку, що є здобутком українських педагогів О.Висоцької (Висоцька, 2011), В. Ільченко (Ільченко, 2011), О. Пометун (Пометун, 2015), В.Боголюбова (Боголюбов, 2013), І.Кореневої (Коренева, 2018), Ю.Скиби (Скиби, (2013) та ін.

Системному аналізу були піддані у нашому дослідженні документи ЄС та аналітичні розвідки європейських експертів з питань формування екологічної стійкості молоді, а саме: «Пропозиція до Рекомендації Ради щодо навчання для екологічної стійкості» (Proposal, 2022), Робочий документ спеціалістів комісії, що супроводжує документ «Пропозиція щодо Рекомендації Ради щодо навчання для екологічної стійкості» (Commission staff working document, 2022), «Навчання вчителів для зеленого переходу та сталого розвитку: Аналітична доповідь» (Mulà, 2023), «Екологічна стійкість навчання та викладання. Звіт тематичної групи» (EUA, 2021) та деякі інші. У названих наукових розвідках схарактеризовано цільові пріоритети, структуру, зміст, прогресивний досвід та подальші перспективи діяльності систем освіти європейських країн у досліджуваній сфері.

Мета статті: схарактеризувати організаційні, змістові та процесуальні засади освітньої політики Європейського Союзу щодо формування екологічної стійкості молоді.

Методи дослідження. У статті використано групу взаємопов'язаних методів: загальнонаукові – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація – для опрацювання наукової літератури з досліджуваної проблеми із розподілом масиву інформації за напрямками наукових розвідок (проблеми сталого розвитку, проблеми формування екологічної стійкості молоді: цільові пріоритети, організаційно-педагогічні умови та особливості реалізації у різних ланках систем освіти країн ЄС); конкретно наукові: системний та структурно-логічний аналіз, що уможливили установлення взаємозв'язків між складовими процесу формування досліджуваного феномену у різних ланках освітніх систем країн ЄС; термінологічний аналіз – дозволив визначити сутнісні ознаки ключових понять дослідження (сталий розвиток, екологічна стійкість); ретроспективний аналіз, що дав змогу прослідкувати ґенезу досліджень у розглядуваній сфері.

Виклад основного матеріалу.

1. *Гене́за теорії розвитку екологічної стійкості.* Як уже зазначалося нами, дослідження проблеми формування екологічної стійкості має міждисциплінарний характер. Науковці-екологи констатують, що перші міжнародні дослідження проблеми «екологічної стійкості» були зумовлені глобальними енергетичними кризами 70-х рр. ХХ ст., коли вперше гостро постала проблема обмеженості природних ресурсів. Результати цих досліджень були узагальнені у концепції сталого (стійкого) розвитку (sustainable development), укладеній Міжнародною комісією по навколишньому середовищу і розвитку (комісією Брундтланда). Головна ідея даної концепції полягає у трактуванні поняття «сталий розвиток» як орієнтацію у розвитку економіки на «...задоволення потреб нинішніх поколінь, що не підриває спроможність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби» (Brundtland, 1987). Пріоритетність сталого розвитку людства підтверджено у багатьох наступних міжнародних документах, передусім у таких, як Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992), Конвенція про охорону біологічного різноманіття (1992); Кіотський протокол (1997); Декларація тисячоліття (2000); Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку (2002); Ріо+ 20. Майбутнє, якого ми прагнемо (2012); Резолюція, ГА ООН, «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» (2015) та ін.

У 2015 році ООН анонсовано 17 цілей сталого розвитку (United Nations, 2015). Сформульовані цілі спрямовані на формування та стійке функціонування системи сталого розвитку в усьому світі, враховуючи поточні та майбутні потреби всіх зацікавлених сторін.

Суголосно зі світовими тенденціями сталого розвитку в Україні у 2012 році було розроблено Національну парадигму сталого розвитку (Національна парадигма сталого розвитку України, 2012), а в 2015 році було схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (Стратегія, 2020). Означеною Стратегією сформульовано такі вектори руху української держави та її громадян:

- вектор розвитку, що передбачає забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя;

- вектор безпеки, що передбачає забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності;

- вектор відповідальності, що передбачає забезпечення гарантій, відповідно до яких кожен громадянин, незалежно від будь-яких ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах;

- вектор гордості, що передбачає забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт (Стратегія, 2015).

У контексті концепції сталого розвитку розвивалась і проблематика екологічної стійкості (environmental sustainability), що отримала у сфері економіки висвітлення у працях Дж. Елкінгтона, який у 1994 р. ввів у науковий обіг поняття «триєдиного підсумку» (triple bottom line; TBL) як об'єктивно необхідної єдності економічних, соціальних та екологічних аспектів функціонування економічних суб'єктів (Elkington, 1994, с. 91). Генезис поняття «екологічна стійкість» зумовив зміщення в економічній теорії аналітичних акцентів з виключно фінансово-економічних результатів до соціально-екологічних. Вартими уваги у цьому зв'язку є роздуми науковців-економістів щодо неправомірності перекладу англomовного поняття «environmental sustainability» як «екологічної стійкості». У дослідженнях зустрічаються такі альтернативні варіанти, як «розвиток, що зберігає цілісність»; «розвиток, узгоджений зі станом навколишнього середовища», «розвиток, що підтримує рівновагу з навколишнім середовищем тощо. (Криворучкіна, 2018) Ми підтримуємо висловлену вище точку зору щодо неправомірності перекладу поняття «environmental sustainability» як «екологічної стійкості», однак наведені альтернативи вважаємо недосконалыми, описовими, лише частковими відповідниками англomовного терміну. Як варіант пропонуємо калькований термін «енвайронментальна стійкість», що поступово може увійти у термінологію української освітньої термінології. Перестороги щодо його введення мають здебільшого фонетичний, а не смисловий вимір.

2. Концепт «екологічна стійкість» у європейській теорії освіти

Джерельною базою нашого розгляду концепту «екологічна стійкість» (environmental sustainability) у європейській теорії освіти стали, як уже зазначалося у статті, актуальні документи ЄС та аналітичні

розвідки європейських теоретиків освіти, покладені в основу офіційних документів Союзу з питань формування екологічної стійкості.

Перш за все констатуємо, що у характеристиці феномену екологічної стійкості європейські науковці спираються на численні напрями в теорії освіти, що виступають за захист навколишнього середовища, активну громадянську позицію, сталий розвиток і глобальні зміни. Означеними напрямками є: екологічна освіта (environmental education), освіта з питань сталого розвитку (sustainability education), освіта для сталого розвитку (education for sustainable development) освіта з питань зміни клімату (climate change education), освіта у дусі миру (peace education), глобальна освіта (global education) тощо. Усі названі напрями теорії освіти стверджують взаємопов'язаний характер екологічних, соціальних та економічних проблем людства.

Беручи до уваги підходи названих вище напрямів освітньої теорії та практики, досліджуваний нами феномен трактують у документах ЄС таким чином: «Освіта для екологічної стійкості – це навчання та викладання, необхідні для досягнення особистого та суспільного благополуччя, а також благополучного оточуючого середовища сьогодні і в майбутньому». Цей процес є «парасолькою», під яку можуть внести свій внесок усі галузі знань та навчальні дисципліни. У процесі їх вивчення учні отримують можливість зрозуміти взаємозв'язок економічних, соціальних і природних систем і перейти від усвідомлення до індивідуальних і колективних дій і розширення можливостей. Для досягнення такого результату, вважають фахівці, потрібні практичні, активні та засновані на діях способи навчання, які сприяють формуванню знань, розуміння та критичного мислення (когнітивне навчання); розвитку практичних навичок (практичне навчання); емпатії, солідарності і турботи про природу (соціально-емоційне навчання) (Commission staff working document, 2022).

Зауважимо, що у європейських країнах протягом останніх 50 років накопичений суттєвий досвід реалізації завдань екологічної освіти та, зокрема, формування екологічної стійкості молоді. Однак, незважаючи на зростаючу увагу суспільства, досліджуваний процес все ще не став системною рисою освітньої політики в ЄС. Основними викликами, подолання яких сприятиме досягненню успіху у цій сфері, є такі:

- між міждисциплінарним характером навчання екологічної стійкості, потребою у викладанні, орієнтованому на учня, новими підходами до оцінювання, організаційними змінами і партнерством з

громадою та усталеними культурами і нормами в освітній політиці та практиці країн;

- між організаційною культурою закладу освіти, у якому екологічна стійкість є вбудованою в усі процеси та операції (викладання та навчання, дослідження, кампус та менеджмент закладу) та недостатнім фінансуванням й інституційною підтримкою інноваційних підходів;

- між потребою закладів освіти у даних й інструментах контролю ефективності ініціатив та зусиль у сфері сталого розвитку та недостатністю можливостей для адаптації навчальних програм для сталого розвитку на всіх рівнях освіти та навчання;

- між активністю викладачів-практиків в усій Європі до викладання для сталого розвитку, керуючись почуттям відповідальності за підготовку майбутніх поколінь, та недостатньою підготовкою та підтримкою в освіті та навчанні сталого розвитку, зокрема, щодо міждисциплінарних підходів, активної педагогіки.

Систематизація проявів означених суперечностей та пошук нових й узагальнення існуючих шляхів їх розв'язання були покладені в основу визначення організаційно-педагогічних умов ефективного формування екологічної стійкості.

3. Організаційно-педагогічні умови ефективного формування екологічної стійкості.

Узагальнення численних наукових і методичних розвідок та інноваційної практики країн ЄС у досліджуваній сфері дозволило експертам сформулювати низку організаційно-педагогічних умов, необхідних для розв'язання названих вище суперечностей та досягнення ефективності у формуванні екологічної стійкості. Такими умовами є:

- *ранній початок екологічної освіти.* Науковцями доведено, що ранній вік є вирішальним часовим вікном для формування знань та навичок сталого розвитку та активного громадянства (Davis, 2015). Багато педагогічних прийомів і практик дошкільної освіти повністю узгоджуються з ефективним навчанням для сталого розвитку: цілісні та інтегровані підходи; навчання на природі; експериментальне та проєктне навчання, яке передбачає спільне дослідження та спільне конструювання, спираючись на реальні місцеві ситуації та проблеми, які визначають діти; автентична участь батьків і громад, навчання через гру тощо (Davis, 2015). Дедалі частіше вихователі раннього дитинства працюють з дітьми над формуванням соціально-політичної стійкості з

акцентом на подолання бідності (Paujik, 2020) та соціально-культурної стійкості, зосереджуючись на зміцненні розуміння та поваги до культурної спадщини (Tzima, 2020). Таке навчання зосереджується на тому, щоб дітей визнавали лідерами та агентами змін, чия демократична та громадянська участь є життєво важливою для подолання труднощів і викликів у всіх вимірах сталого розвитку: екологічних, політичних, соціальних та економічних. Багатовимірні підходи, стверджують дослідники, підвищують креативність, критичне осмислення, здатність до вирішення проблем та визнання різноманітних світоглядів, цінностей і культурних традицій; формують етично обґрунтовані стосунки між людьми в всьому світі та між поколіннями (Elliott and Davis, 2018).

- *здійснення екологічної освіти протягом усього життя.* Навчання екологічної стійкості відбуваються протягом усього життя людей у багатьох місцях і контекстах, охоплюючи повний спектр формального, неформального та інформального навчання, від раннього віку до старості. Щоб допомогти освітянам і установам інтегрувати перспективне мислення та інші важливі навички сталого розвитку, ЄК розробила структуру компетентностей сталого розвитку, яка буде використовуватися в контексті навчання протягом усього життя.

Значна частина навчання екологічній стійкості може і повинна відбуватися в рамках формальної освіти та навчання (дошкільної, початкової, базової, середньої, ПОН, вищої).

Далі зосередимо свою увагу на вищій освіті (ВО), яка через усі свої ролі та місії (навчання та викладання, дослідження, інновації, служіння суспільству) здійснює вагомий внесок у підготовку та розширення можливостей сучасного суспільства стати більш екологічно стійкими, і керувати впливом екологічних змін у безпечному напрямі. Очікування від ЗВО бути лідерами змін у переході до «зеленого суспільства» в ЄС є високими, і не в останню чергу залежать від їхніх студентів, які можуть бути в авангарді кампаній за більш екологічно стійке суспільство або глобальну солідарність щодо зміни клімату. ЗВО як «навчальні лабораторії» або «центри сталого розвитку інновацій та досконалості» (Waas, 2012) вимагають, щоб їхня діяльність була «екологічно безпечною, соціально справедливою та економічно життєздатною, і щоб вони й надалі залишалися такими» для майбутніх поколінь (Waas, 2012). З метою досягнення таких цілей ЗВО здійснюють перегляд своїх місій,

освітніх на наукових програм, пріоритетів діяльності кампусу та співпраці з громадами (Yarime, 2012).

Вважаємо за доцільне зазначити, що екологічна стійкість є складовою місії багатьох українських університетів. Так, наприклад, у Харківському національному університеті радіоелектроніки розроблено та запроваджено екологічну політику закладу, в основу якої покладено такі принципи екологічної стійкості: мінімізація негативного впливу на довкілля; дотримання вимог чинного природоохоронного законодавства; залучення співробітників та студентів до участі в екологічній діяльності; раціональне використання ресурсів; забезпечення охорони здоров'я та безпеки персоналу та студентів; складання екологічної звітності; розширення екологічних зобов'язань та ініціатив; усвідомлення культурного значення природоохоронної діяльності, соціальної та моральної відповідальності за вирішення екологічних проблем. (ХНУРЕ, 2022).

Зауважимо, що системи формальної освіти самі по собі не можуть швидко реагувати на складні технологічні, соціальні та економічні зміни в суспільстві. Невід'ємною частиною навчання для сталого розвитку є *неформальна освіта*, яка дозволяє молодим людям і дорослим упродовж життя набувати та підтримувати компетентності, розвивати здібності та формувати світогляд, необхідні для адаптації до середовища, що постійно змінюється (Voeve-de Pauw and Halbac-Zamfir, 2020). Провайдери неформальної освіти, включаючи місцеві громадські групи, молодіжні асоціації, скаутський рух, екологічні парки та ферми, наукові центри, музеї та бібліотеки, мають значний потенціал для того, щоб надати екологічне навчання ширшій аудиторії, ніж ті, які охоплює формальна освіта. Як свідчать опитування ОЕСР, фактично, участь у неформальній освіті та навчанні серед дорослих перевершує участь у формальній освіті та навчанні (OECD, 2019). Неформальна освіта, зазначають європейські науковці, часто базується на реальному досвіді та практичних методах навчання. Організацію та планування навчання в неформальній освіті часто беруть на себе самі учні, що підтримує ефективну внутрішню, а не зовнішню, мотивацію до навчання (Norqvist, 2017). Саме тому неформальна освіта має хороші можливості для адаптації актуальних тем, відкриттів та ініціатив щодо екологічної стійкості та впровадження їх у нові чи існуючі програми швидше, ніж це можна побачити у формальній освіті. Учні також мають можливість розвивати власні інтереси та слідувати їм за межами формальної освіти,

що може сприяти їх залученню до активної діяльності. Отже, неформальна освіта може надати практичний та інноваційний досвід навчання та об'єднати дітей, молодь і дорослих з їхніми місцевими громадами. Неформальне навчання та навчання між поколіннями може бути потужним у формуванні знань, навичок і мислення для сталого розвитку. (Commission staff working document, 2022).

- *формування сприятливого навчального середовища, у якому заклад освіти у цілому активно працює над формуванням стійкості.* В освітній практиці знайшов поширення підхід «цілісного навчального закладу» ('whole-institution' approach - WIA), що являє собою усталену концепцію, яка дозволяє школам, ЗВО та іншим освітнім установам реагувати на нові складні екологічні виклики. WIA для сталого розвитку є ключовою трансформаційною стратегією, яка передбачає включення практик формування екологічної стійкості в цілісну систему функціонування закладу освіти: управління, викладання та навчання. WIA допомагає організаціям перейти від поодиноких прикладів ефективної практики окремих викладачів або команд викладачів до цілісної та комплексної практики у закладі освіти в цілому. Діяльність шкіл як WIA є корисною основою, яка може допомогти школам і освітнім системам планувати та ефективно впроваджувати ідею екологічної стійкості. Це концепція шкільної спільноти, яка заохочує вчителів і керівників шкіл і дає їм змогу вдосконалювати як педагогічну, так і організаційну практику одночасно шляхом спільних досліджень, мереж і неперервного професійного розвитку. Такі школи не існують ізольовано: вони взаємопов'язані та вбудовані в систему, члени якої можуть вчитися на подіях, які відбуваються в школах та навколо них. Таким чином, загальноінституційні підходи до формування екологічної стійкості є життєво важливими для глибоких трансформаційних змін. Це вимагає візії та планування, спільного лідерства, здатності до адаптації та активного залучення персоналу та учнів. Самооцінка та використання ряду якісних і кількісних даних можуть сприяти ефективності загальноінституційних підходів до змін та інновацій. (European Commission, 2021a).

- *застосування орієнтованого на учня практичний підходу до організації навчального процесу, що базується на досвіді реального життя.* В освітній політиці та практиці акцентуються можливості навколишнього середовища для навчання. Активне залучення та зв'язок із природою вважалися вирішальними для підвищення

обізнаності про зміну клімату та втрату біорізноманіття, а також для виховання екологічної громадянської позиції. Щоб досягти цього, йде пошук нових підходів і додаткового фінансування для активного залучення громадян, зокрема молоді, до моніторингу природи та біорізноманіття, у тому числі в міських умовах, і до того, щоб польова робота була пріоритетом для шкіл, як у навчальних, так і в позанавчальних заходах.

Важливим у розглядуваному контексті є застосування у навчанні екологічної стійкості знань і навичок з різних галузей знань, тобто застосування міждисциплінарного підходу, який доводить, що проблема екологічної стійкості є актуальною для викладачів усіх предметів (Annap-Diab, 2017). Заохочення міждисциплінарних, спільних, реальних і проєктних методик не залежить від сектору, але може сприяти навчанню екологічної стійкості в будь-якому середовищі та з учнями будь-якого віку. Дослідження показують, що навчання є більш ефективним, коли воно є колаборативним, а практики співпраці інтегруються в усі предмети та в різноманітних умовах. Покращенню результатів навчання сприяють лісова, земна педагогіка та екопедагогіка, які можуть сприяти зв'язку учнів із природою та навчанню у реальному житті та на основі проєктів (Schnitzler, 2019).

Традиційно важливу роль у розвитку екологічної освіти та навчання для сталого розвитку відіграють природничі науки та природничо-наукова освіта. Велику увагу дослідники та освітні політики вважають за необхідне приділити підходу «STEAM», який усуває традиційні бар'єри між предметами та поєднує освіту STEM з мистецтвом, гуманітарними та соціальними науками. Активне залучення студентів, наприклад, за допомогою проєктів сталого розвитку під керівництвом студентів, може покращити залучення та дії для формування екологічної стійкості (Commission staff working document, 2022);

- *надання підтримки педагогам та командам лідерів у тому, щоб навчати та діяти задля стійкого розвитку.* Незалежно від дисципліни чи галузі знань усі викладачі є викладачами сталого розвитку, які повинні підтримувати своїх учнів у підготовці до більш зеленого майбутнього. Педагогам потрібен час, простір і довіра, щоб засвоїти теорію та практики, які підвищують ефективність навчання, підходити до навчання сталого розвитку міждисциплінарними способами, працювати в командах і допомагати розвивати культуру сталого розвитку в закладі освіти. Дослідження Європейської асоціації

університетів (EUA, 2021) щодо розвитку спроможності викладачів у питаннях сталого розвитку доквілля можуть бути застосовані до педагогів у будь-якому секторі й освітній установі. Рекомендаціями EUA щодо надання підтримки педагогам у досягненні завдань формування екологічної стійкості молоді є такі:

- формування практичних спільнот педагогів: через зустрічі, розсилки або інформаційні бюлетені учасники спільнот можуть формувати групи для обміну ідеями, надання можливостей для навчання та навіть здійснення пілотних проєктів, які згодом можуть бути масштабовані до рівня кафедри, факультету або університету/інституту;

- неперервний професійний розвиток: персонал повинен мати можливості для навчання з питань стійкості, щоб усвідомити свою відповідність професійним ролям і суспільному контексту;

- інституційні стимули, визнання та винагороди: визнання зусиль персоналу є основоположним для мотивації та підтримки його ключової ролі на шляху до сталого розвитку установи. Такими стимулами можуть бути, наприклад, сертифікація або просування по службі. Стимули також можна використовувати для протидії небажанню або ваганням брати участь у зусиллях щодо сталого розвитку;

- педагогічні модулі та ресурси сталого розвитку, включно з оцінюванням: можуть допомогти вчителям адаптувати свої методи навчання для сталого розвитку та використовувати нові інструменти та матеріали в різних умовах, як у класі, так і у позакласній діяльності. Вчителі також можуть скористатися доступом до експертних центрів, наприклад, центрів екологічної освіти, промисловості, місцевих органів влади, молодіжних організацій та неурядових організацій. (EUA, 2021a)

Педагогам також надаються можливості для нетворкінгу та спільного навчання, а також для розвитку компетентностей щодо сталого розвитку на рівні ЄС. Програма Erasmus із її наскрізним «зеленим» виміром пропонує широке різноманіття форм підтримки для освітян, зокрема через академії вчителів Erasmus+, спільноту eTwinning і School Education Gateway.

У сфері ПОН Оснабрюкська декларація щодо професійної освіти та навчання як засобу відновлення та справедливого переходу до цифрової та зеленої економіки була прийнята міністрами, відповідальними за професійну освіту та навчання держав-членів, країн-кандидатів до ЄС та країн ЄЕЗ. Вона вказує на те, що підготовка

та професійний розвиток учителів, інструкторів і консультантів є ключовими для здійснення зеленої трансформації. (Declaration, 2020)

- *сприяння співпраці та партнерству з місцевими та іншими громадами.* У багатьох наукових розвідках підкреслено вирішальну роль співпраці та партнерства, в тому числі з ключовими гравцями в місцевій громаді, такими як молодіжні асоціації, екологічні та наукові центри, ферми, парки, музеї, бібліотеки а також промислові підприємства. Співпраця з місцевими партнерами може допомогти створити «живу лабораторію» за межами насиченої шкільної програми. Школи заохочують до співпраці з ЗВО. Наявність рад або постійних комітетів із сталого розвитку, що складаються з різних зацікавлених груп (учнів, батьків, викладачів, представників місцевої громади), розглядалося як шлях до більш сталого та ефективного партнерства;

- *розширення можливостей молоді.* Сучасне молоде покоління здійснює вагомий внесок у забезпечення сталого розвитку. Рівень освіти молоді неухильно зростає протягом останніх десятиліть, і багато хто з молоді володіє навичками використання цифрових технологій і соціальних мереж. Ці компетентності мають вирішальне значення для цифрового та екологічного переходу. Підтримка молодих людей у використанні та вдосконаленні їхніх зелених і цифрових компетентностей і забезпечення того, щоб голоси молодих людей враховувалися при розробці політики щодо навколишнього середовища, зміни клімату та інших питань, має вирішальне значення для забезпечення кращих, більш інклюзивних і більш плюралістичних процесів і рішень для всього суспільства. Щоб забезпечити справедливий й інклюзивний зелений перехід, ключем є залучення молоді з усіх верств населення. Молоді жінки, високоосвічені та ті, що живуть у міському середовищі, як правило, більше залучені до дій щодо сталого розвитку (Dunne, 2021). Разом із кращим висвітленням питань, пов'язаних зі сталим розвитком, у навчальних програмах, молоді люди прагнуть навчитися вносити зміни для себе, для інших і разом з ними. Провайдери неформального навчання, такі як молодіжні організації чи екологічні органи, розробили багато ресурсів для молодих людей, щоб допомогти їм дізнатися про виклики, пов'язані з навколишнім середовищем і кліматом, а також надихнути, залучити та навчити молодих людей змінам і лідерству у сталому розвитку (Commission staff working document, 2022).

ЄС активно підтримує участь молоді та створює можливості для обміну досвідом активного громадянства. Молодіжна стратегія ЄС спрямовує роботу Союзу щодо молоді та з молоддю через Молодіжний діалог ЄС та Європейського молодіжного координатора (Resolution, 2018). З 2014 по 2020 рік понад 500 000 учасників Діалогу отримали досвід і навички за кордоном завдяки молодіжним обмінам і волонтерській діяльності в рамках програм Erasmus+ і Європейського корпусу солідарності.

У рамках виходу з кризи COVID-19 2022 рік став Європейським роком молоді. Рік молоді організований за участю та із залученням молодих людей, щоб визначити та обговорити виклики, з якими стикається молодь у ЄС, і спільно працювати над пошуком рішень. Екологічна стійкість стала ключовою темою Року.

- *розвиток компетентностей сталого розвитку*. Більше половини держав-членів ЄС визначили, принаймні частково, компетентності для екологічної стійкості. Екологічна стійкість найчастіше інтегрується в початкову та середню освіту. Отримують розвиток міждисциплінарні підходи до навчальних програм. Враховуючи взаємопов'язаний характер навчання сталого розвитку, структурування навчальних програм навколо окремих предметів є перешкодою для подальшого впровадження екологічної стійкості. Наскрізні теми навколишнього середовища та сталого розвитку або інтегровані в певні предмети, або викладаються як окремі предмети (наприклад, екологічні дослідження). Найчастіше сталість є ознакою предметів природничих наук в ЄС, але у все більшій кількості країн вона інтегрована в громадянську освіту. (Mulvik et al, 2021). Стійкість поступово інтегрується в навчальні програми вищої освіти, хоча вони часто обмежуються курсами на основі певних дисциплін (Lozano et al, 2019).

Європейська структура компетентностей у сфері сталого розвитку, «GreenComp», є еталонною структурою компетентностей у сфері сталого розвитку на рівні ЄС. Нову структуру було розроблено Європейською комісією з використанням методу, що включає базові дослідження та широкі консультації з експертами з питань сталого розвитку, освіти для сталого розвитку та навчання протягом усього життя.

Концепція GreenComp розкриває, що означає стійкість як компетентність. Користувачам інфраструктури рекомендується адаптувати її до потреб учнів, їх походження та ситуації, включаючи рівень освіти та вік учня, умови навчання та місцевий контекст.

Спільне розуміння компетентностей у сфері сталого розвитку може виступати каталізатором навчання екологічної стійкості, підтримуючи освітні та навчальні заклади в розробці, перегляді та адаптації свого бачення та практик щодо сталого розвитку.

Як довідковий інструмент GreenComp може служити для багатьох цілей, включаючи перегляд навчальних програм; розробка освітніх програм для вчителів; (само)оцінка/рефлексія, розробка політики, сертифікація, оцінка, моніторинг та самооцінка. Крім того, запропонована модель може доповнювати та зміцнювати існуючі міжнародні, національні, регіональні та місцеві зусилля щодо охоплення та визначення компетентностей у сфері сталого розвитку. GreenComp складається з чотирьох сфер компетентностей: 1) втілення цінностей сталого розвитку; 2) охоплення комплексності в стійкості; 3) уявлення про стійке майбутнє; 4) прагнення до сталого розвитку.

Кожна з цих чотирьох областей розбита на три компетентності, що становить загалом 12 компетентностей. Чотири сфери компетентностей тісно взаємопов'язані: стійкість як компетентність охоплює всі чотири разом узяті. 12 компетентностей сталого розвитку також взаємозумовлені та взаємопов'язані, їх слід розглядати як частину цілого. (Commission staff working document, 2022).

- *створення розвиненої політики освіти для сталого розвитку.* Екологічна стійкість, підкреслюють дослідники, є складною сферою; системи освіти та навчання також є складними, багаторівневими, охоплюють низку різних організацій та учасників. Ця подвійна складність створює підвищений виклик для розробки та впровадження політики, оскільки вимагає системного мислення як щодо стійкості, так і щодо організації систем освіти та навчання. Навчання та викладання для сталого розвитку, однак, вимагатиме розробки та впровадження політики, яка стосується не лише «що», але й «чому» та «як». Розробка політики щодо освіти та навчання для сталого розвитку повинна враховувати мету освіти, курикулум та оцінювання, навчальне середовище та педагогіку комплексно та динамічно, що призведе до трансформаційних змін.

У багатьох країнах ЄС застосовуються наступні політичні підходи до впровадження екологічної стійкості в освіту та навчання або їх комбінація: включення до стратегій загальної освіти та навчання та програмних документів; розробка конкретних стратегій навчання екологічної стійкості як для конкретного сектора, так і в перспективі

навчання протягом усього життя; інтеграція навчання екологічної стійкості в позаосвітню політику (наприклад, економічні стратегії).

Усі названі вище підходи, вважають дослідники, повинні бути підкріплені розумною політикою, яка враховує існуючі політичні підходи, управління освітою та інституційні умови, а також суспільний контекст (Commission staff working document, 2022).

Більшість держав-членів ЄС запровадили стратегії, політичні документи або плани дій щодо навчання для екологічної стійкості та/або настільки ж життєздатні і пов'язані концепції, такі як освіта для сталого розвитку та глобальна освіта. Навчання для сталого розвитку довкілля, як правило, добре представлено в інших (не пов'язаних із сталим розвитком) освітніх стратегіях і політичних документах, особливо в тих, що стосуються початкового та середнього рівня. Визнаючи важливість професійної освіти та навчання як засобу розвитку компетентностей зеленого переходу, держави-члени все частіше впроваджують елементи, що стосуються сталого розвитку, у планах дій, фондах та інших пов'язаних заходах у сфері ПОН. Значна кількість держав-членів мають закони про вищу освіту, які стосуються освіти та навчання для сталого розвитку (Commission staff working document, 2022).

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень.

1. Розгляд генези теорії розвитку екологічної стійкості дозволив виявити її міждисциплінарний характер. Зазначено, що її витоком, що почав розвиватися з 80-х рр. ХХ ст., є концепція сталого розвитку, до формування якої найбільшою мірою доклали зусиль науковці-економісти та екологи. Головною ідеєю даної концепції, зафіксованою міжнародною науковою спільнотою ще у 1987 р. (доповідь комісії Брундтланда), є трактування поняття *сталий розвиток* як орієнтації у розвитку економіки на задоволення потреб нинішніх поколінь у такий спосіб, що не підриває спроможності майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Вже у 90-х рр. ХХ ст. проблеми сталого розвитку стали предметом обговорення представницьких міжнародних заходів та укладання глобальних угод про запобігання зміні клімату, про охорону біологічного різноманіття, про забезпечення глобальних політичних домовленостей щодо подальших довгострокових стратегій сталого розвитку людства. У 2015 році таку стратегію анонсовано у формі 17 цілей сталого розвитку ООН.

В ЄС проблеми сталого розвитку та їх комплексної освітньої складової - формування екологічної стійкості молоді відображено у

широкому колі політичних документів, насамперед таких, як Європейська зелена угода 2019 р., Стратегія ЄС щодо біорізноманіття 2020 р, Європейський кліматичний пакт 2020 р, Європейська хартія соціальних прав 2021 р. та ін. Системно стратегію ЄС щодо формування екологічної стійкості викладено в «Пропозиції до Рекомендації Ради щодо навчання екологічній стійкості» та супроводжувальних документах, що стали результатом зусиль широкого кола теоретиків та практиків екологічної освіти країн ЄС та експертів низки міжнародних освітніх та екологічних організацій.

2. У розробці європейської концепції навчання екологічній стійкості дослідники спираються на провідні напрями сучасної теорії освіти, що виступають на захист навколишнього середовища, активної громадянської позиції, сталого розвитку в умовах глобальних змін. Йдеться про такі рухи, як екологічна освіта (environmental education), освіта щодо сталого розвитку (sustainability education), освіта для сталого розвитку (education for sustainable development), освіта щодо зміни клімату (climate change education), освіта у дусі миру (peace education), глобальна освіта (global education) тощо. Усі названі напрями теорії освіти стверджують взаємопов'язаний характер екологічних, соціальних та економічних проблем та шляхів їх розв'язання.

Керуючись підходами, що характерні для названих вище напрямів освітньої теорії та практики, досліджуваний нами феномен трактують у документах ЄС як процес, у ході якого учні отримують можливість зрозуміти взаємозв'язок економічних, соціальних і природних систем та перейти від усвідомлення до індивідуальних і колективних дій і розширення можливостей досягнення особистого та суспільного благополуччя, а також благополучного оточуючого середовища сьогодні і в майбутньому. Для досягнення такого результату застосовують практичні та активні підходи до навчання, які сприяють формуванню знань, розуміння та критичного мислення (когнітивне навчання); розвитку практичних навичок (практичне навчання); емпатії, солідарності і турботи про природу (соціальне навчання, емоційне навчання).

3. Ключовими організаційно-педагогічними умовами ефективного формування екологічної стійкості в ЄС визначено такі:

- ранній початок екологічної освіти;
- здійснення екологічної освіти протягом усього життя;

- формування сприятливого навчального середовища, у якому заклад освіти у цілому активно працює над формуванням стійкості;
- застосування орієнтованого на учня практичний підходу до організації навчального процесу, що базується на досвіді реального життя;
- надання підтримки педагогам, у тому числі командам лідерів, у тому, щоб навчати та діяти задля стійкого розвитку;
- сприяння співпраці та партнерству з місцевими та іншими громадами;
- розширення можливостей молоді;
- розвиток компетентностей сталого розвитку;
- створення розвиненої політики освіти для сталого розвитку.

Європейська спільнота накопичила великий досвід забезпечення означених організаційно-педагогічних умов на всіх організаційних рівнях: інституційному, національному, європейському. Важливим є, на нашу думку, його критичне осмислення та подальша дисемінація задля досягнення поставлених високих цілей сталого зеленого розвитку європейського регіону та світу в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

- Боголюбов, В.М. (2013). *Сталий розвиток суспільства: соціально-екологічні аспекти формування професійної компетентності магістрів-екологів*: Монографія. Херсон: Грінь Д. С. (Bogolyubov, V. M. (2013). *Sustainable development of society: socio-ecological aspects of the formation of professional competence of masters in ecology*: Monograph. Kherson: Gryn D. S.).
- Висоцька, О.Є. (2011). *Освіта для сталого розвитку*: Науково-методичний посібник. Дніпропетровськ : Роял Принт. (Vysotska, O. E. (2011). *Education for sustainable development*: Scientific and methodological manual. Dnipropetrovsk: Royal Print).
- Ільченко, В.Р. (2011). Модернізація змісту загальної середньої освіти України на засадах освіти для сталого розвитку: начерк проекту експериментального дослідження. *Постметодика*, 5(102), 16–17. (Ilchenko, V. R. (2011). Modernization of the content of general secondary education of Ukraine on the basis of education for sustainable development: an outline of the experimental research project. *Postmethodics*, 5(102), 16–17).
- Коренева, І. (2018). Феномен «освіта для сталого розвитку»: сутність та сучасні особливості концепту. *Український педагогічний журнал*, 2, 113-123. (Koreneva, I. (2018). The phenomenon of “education for sustainable development”: the essence and modern features of the concept. *Ukrainian Pedagogical Journal*, 2, 113-123).
- Криворучкіна, О.В., Вершіцький, С. І. (2018). *Розвиток поняття «екологічна стійкість» у науковому дискурсі*. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/143.pdf> (Kryvoruchkina, O.V., Vershitskyi, S.I. (2018). *Development of the concept of “ecological sustainability” in scientific discourse*, URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/143.pdf>).

- Національна парадигма сталого розвитку України. (2012). Київ : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». (*National paradigm of sustainable development of Ukraine. (2012). Kyiv: State University "Institute of Economics of Nature Use and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine"*),
- Пометун, О.І. (2015). Педагогічні засади освіти для сталого розвитку в Українській школі. *Український педагогічний журнал*, 1, 171–182. (Pometun, O. I. (2015). Pedagogical principles of education for sustainable development in the Ukrainian school. *Ukrainian Pedagogical Journal*, 1, 171–182).
- Скиба, Ю. А. (2013) *Формування управлінських компетенцій майбутніх екологів на засадах збалансованого розвитку: теорія та практика*: монографія. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова (Skyba, Yu. A. (2013) *Formation of management competencies of future ecologists on the basis of balanced development: theory and practice: monograph*. Kyiv: NPU named after M. P. Drahomanov).
- Стратегії вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства*: Монографія (2020). За ред. В. Зінченка. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України (*Strategies of higher education in conditions of internationalization for sustainable development of society: Monograph (2020). Ed.V. Zinchenko. Kyiv: Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine*).
- Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (2015). Указ Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015. (Sustainable development strategy 'Ukraine - 2020' (2015). Decree of the President of Ukraine dated January 12, 2015 No. 5/2015.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>
- ХНУРЕ (Харківський національний університет радіоелектроніки).(2022). *Екологічна стійкість*. (Kharkiv National University of Radio Electronics. (2022) *Environmental Sustainability*) URL: <https://nure.ua/konferencii-ta-workshops/seminar-cili-stalogo-rozvitku-zavdannja-hnure-shhodo-ih-realizacii/ekologichna-stijkist>
- Annan-Diab, F. and Molinari, C. (2017). Interdisciplinarity: Practical approach to advancing education for sustainability and for the Sustainable Development Goals.' *The International Journal of Management Education* 15 (2017), 73-83. DOI:10.1016/J.IJME.2017.03.006
- Boeve-de Pauw, J., Halbac-Zamfir, R. (2020). Environmental Citizenship in the Context of Primary Non-formal Education'. In: Hadjichambis A. et al. (eds), *Conceptualizing Environmental Citizenship for 21st Century Education. Environmental Discourses in Science Education*, Vol 4. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-20249-1_14.
- Brundtland, G. H. (Ed.). (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. UN General Assembly,. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.
- Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions. (2019). *The European Green Deal* COM(2019) 640 final.
- Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions. (2020). *EU Biodiversity Strategy for 2030*. COM(2020) 380 final.

- Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions. (2020). *European Climate Pact*. COM(2020) 788 final.
- Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions. (2021). *The European Pillar of Social Rights Action Plan*. COM(2021)102 final.
- Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions. (2020). *European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. COM(2020)274 final.
- Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions *on achieving the European Education Area by 2025*. COM(2020) 625 final.
- Davis, J. (2015). *Young children and the environment: Early Learning for the Environment*. 2nd edition, Cambridge University Press.
- Declaration of the Ministers in charge of vocational education and training of the Member States, the EU Candidate Countries and the EEA countries, the European social partners and the European Commission. (2020). Osnabrück Declaration 2020 *on vocational education and training as an enabler of recovery and just transitions to digital and green economies*. URL: https://www.cedefop.europa.eu/files/osnabrueck_declaration_eu2020.pdf.
- Dunne A., Bijwaard D. (2021), *Pan-European Survey: Main multi-country report*. IPSOS-Multi-Country-Report-complete.FINAL_.pdf (kinstacdn.com)
- Elkington, J. (1994). Towards the Sustainable Corporation: Win-Win-Win Business Strategies for Sustainable Development. *California Management Review*, 36, (2), 90–100.
- Elliott, S., & Davis, J. (2018), 'Challenging taken-for-granted ideas in early childhood education: A critique of Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory in the age of post-humanism'. In: A. Cutter-Mackenzie-Knowles, K. Malone & E. Barrett-Hacking (Eds.) *Research handbook on childhood and nature: Assemblages of childhood and nature research*. Springer International Handbooks of Education. Springer, Cham.
- European Commission (2021). *Blended learning for high quality and inclusive primary and secondary education*. Handbook. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2766/237842.
- European University Association – EUA (2021), *Environmental sustainability of learning and teaching* - Thematic Peer Group URL: https://eua.eu/downloads/publications/eua%20tpg%20report_environmental%20sustainability%20of%20learning%20and%20teaching.pdf (accessed 21 Sep 2021).
- Lozano, R., Barreiro-Gen, M., Lozano, F. J., & Sammalisto, K. (2019), "Teaching Sustainability in European Higher Education Institutions: Assessing the Connections between Competences and Pedagogical Approaches". *Sustainability*, 11(6), <https://doi.org/10.3390/su11061602>.
- Mulvik, I.; Pribuišis, K.; Siarova, H.; Vežikauskaitė, J.; Sabaliauskas, E.; Tasiopoulou, E.; Gras-Velazquez, A.; Bajorinaitė, M.; Billon, N.; Fronza, V.; Disterheft, A.; Finlayson, A. (2021). *Education for environmental sustainability: policies and approaches in EU Member States*. Final Report, European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. doi: 10.2766/391.

- Norqvist, L., Leffler, E. (2017), "Learning in non-formal education: Is it "youthful" for youth in action?". *Int Rev Educ* 63, 235–256 (2017). <https://doi.org/10.1007/s11159-017-9631-8>.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2019), *Education at a Glance 2019*. OECD INDICATORS.
- Paujik, Y., Miller, M., Gibson, M, & Walsh, K. (2020), 'Doing' social-political sustainability in early childhood: Teacher-as-researcher reflective practices. *Global Studies of Childhood* 2020, 11(3), 265-280. <http://dx.doi.org/10.1177/2043610620941133>.
- Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on learning for environmental sustainability*. (2022). COM/2022/11 final.
- Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on a framework for European cooperation in the youth field. (2018). *The European Union Youth Strategy 2019-2027*.
- Schnitzler T. (2019), The Bridge Between Education for Sustainable Development and Transformative Learning: Towards New Collaborative Learning Spaces. *Journal of Education for Sustainable Development*, 13(2), 242-253. doi:10.1177/0973408219873827.
- Tzima, S., Styliaras, G., Bassounas, A., & Tzima, M. (2020), Harnessing the potential of storytelling and mobile technologies in intangible cultural heritage: A case study in early childhood education for sustainability. *Sustainability*. 12, 1-22. <http://dx.doi.org/10.3390/su12229416>
- United Nations. (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. UN General Assembly Document A/RES/70/1. *Sustainable Development Goals Knowledge Platform*. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication>
- Waas, T., Hugé, J., Ceulemans, K., Lambrechts, W., Vandenabeele, J., Lozano, R., Wright, T. (2012). *Sustainable Higher Education – Understanding and Moving Forward*. Brussels: Flemish Government – Environment, Nature and Energy Department.
- Yarime, M., Tanaka, Y. (2012), The Issues and Methodologies in Sustainability Assessment Tools for Higher Education Institutions - A Review of Recent Trends and Future Challenges. *Journal of Education for Sustainable Development* 6, 63. DOI: 10.1177/097340821100600113.

SUMMARY

Sbruieva Alina. Environmental sustainability as a priority of the EU education policy.

The purpose of the article is to characterize the terminological, organizational and content foundations of the concept of the formation of environmental sustainability in European educational policy

The article substantiates the global and regional factors determining the relevance of the problem under study and contradictions, to the solution of which the united Europe is directing its efforts in the field of the double green transition.

The genesis of research on the problems of sustainable development in the world and European interdisciplinary (ecological, economic, educational) scientific discourse is outlined.

A terminological analysis of the key concept of the research (environmental sustainability) was carried out and determined as follows: education for environmental

sustainability is learning and teaching, in the process of which students get the opportunity to understand the interrelationship of economic, social and natural systems and to move from awareness to individual and collective actions and the expansion of achievement opportunities of personal and social well-being, as well as a healthy environment today and in the future.

The key interconnected areas of learning for environmental sustainability are outlined: starts from early childhood education and care; takes a lifelong learning approach; creates supportive learning environments where the institution as a whole is active on sustainability; is learner-centered, engaging, positive and based on real-life experiences; supports educators, including leadership teams, to teach and act for sustainability; fosters collaboration and partnerships in local and wider communities; involves young people in meaningful ways; builds sustainability competences; is founded on strong policies.

The European sustainability competence framework, 'GreenComp', which is a reference framework on sustainability competences at EU level is characterized. It is proved, that as a reference tool, GreenComp can serve a wide range of purposes including curricula review; design of teacher education programmes; (self-) assessment/reflection, policy development, certification, assessment, monitoring and evaluation.

Key words: *environmental education, environmental sustainability, higher education, non-formal education, key area, European Union, education policy.*